

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus

APRILL 2023

Hea Johannese Sõnumite lugeja!

Võrreldes eelmise Johannese Sõnumite ilmumisega on muutunud aastaaeg ja oleme talvest astunud kevadesse. Aastaegade vahetumine tuletab meelde elu rütmilisust. Ka kirikuaasta oma pühade ja pühapäevade teemadega on rütmiline. Piiblitekstid, mida jumalateenistustel ja palvustel loeme, korduvad iga nelja aasta tagant. Ka inimese elu on rütmiline – selles on argipäevad ja erilisemad hetked, on tõusu- ja mõõnaperioodid. Elu seisneb kordustes, kuid neis kordustes on alati midagi teisiti kui eelmistel kordadel. Rütmilisus tekitab rutiini ning rutiin tähendab stabiilsust ja turvatunnet. Üks rutiin, millest Haapsalu koguduse liikmed ja sõbrad on 2008. aasta sügisest osa saanud, on kuu esimesel päeval ilmuv koguduse häälekandja Johannese Sõnumid. Kui 15 aastat tagasi alustasime, sõnastasime infolehe kolm peamist eesmärki: esiteks parandada kogudusesisest infovahetust, teiseks tihendada koguduse liikmete omavahelist suhtlust, suurendades seeläbi liikmete aktiivsust, ning kolmandaks hoida koguduse infoväljas võõrsil elavad koguduse liikmed. Kui esialgu alustasime regulaarselt uueneva teabe jagamist toomkiriku ja Jaani kiriku infotahvilil, siis üsna varsti hakkasime infolehte saatma kõigile soovijatele e-postiga. Postitusnimekiri on aastatega jõudsalt kasvanud ning vahepeal on lisandunud koguduse koduleht ja Facebooki leht. Kodulehelt on leitavad ka varasemate aastate numbrid.

Aastate jooksul on tekkinud tähelepanuväärne hulk Johannese Sõnumite originaalloomingut koguduse liikmeid tutvustavate põhjalike kirjutiste ja intervjuude, vaimulike mõtiskluste, palvete, juhtkirjade ja muude kirjutiste näol. Ka tänasest lehest leiate väga mõtlemapaneva usutluse koguduse liikme Anne-Eve Salumetsaga, kelle elutee peegeldab omal moel meie maa ja rahva saatust 20. sajandil. Raamatututvustuse rubriigis saame lugeda koguduse pikaage se auliikme dr Heino Noore eluteest, kelle sünnist möödub 24. aprillil 101 aastat.

Tänaseks on Sõnumite ilmumine muutunud positiivses mõttes rutiiniks. Läbi aastate on lehe kõige loetavamad rubriigid olnud tegevuskava ning tähtpäevaliste loend. Vaimulikku kosutust on andnud mõtisklused ning „Piibel köögis” oma pidevalt täieneva retseptikoguga pakub avastamisrõõmu neile, kellele kokkamine on südamelähedane. Eelmisele kuule tagasisaataav fotokollaaž on saanud osaks koguduse kroonikast. See on meie ühine lugu.

Sõnumite väljaandmise eest kannab küll hoolt lehe toimetuse, kuid alati on lugejate kaastööd,

ettepanekud ja ka kriitika olnud väga oodatud, sest need aitavad loovida lehte suunas, mis vastab lugejate ootustele. Toimetus, ehkki aastate jooksul koosseisu poolest muutunud, on endiselt pühendunud ja motiveeritud infolehe väljaandmisega edasi liikuma. See teekond tähendab aga pidevat uuenemist ja õppimist. Sel eesmärgil soovime juunis korraldada Haapsalus kogu EELK infopäeva, mis peaks kokku tooma need, kes kogudustes, kirikuvalitsuses ja allasutustes kommunikatsiooniga tegelevad. Kui varasemal sajanditel said inimesed teavet piltlikult öeldes kantslist, kellatornist ja kõrtsist, siis tänapäeval peame olema valmis tegutsema laial infoväljal. Kiriku põhiülesanne on läbi aegade olnud evangeeliumi kuulutamine ja sakramentide jagamine. Nende kaudu tugevneb usk ja kasvab osadus. Kristliku sõnumi jagamine eri meediumite kaudu on osa laiemast evangeeliumi kuulutusest ning seetõttu samuti oluline. Igasugune teabe jagamine tähendab aga vastutust, mõtestatust ja avatust. Just neist põhimõtetest soovib toimetus ka edaspidi lähtuda.

Kristel Engman

EELK vikaarõpetaja, Johannese Sõnumite üks algatajaid ja toimetuse liige

KOGUDUSE TEGEVUSKAVA APRILLIS

- P, 2. aprill kl 11 Palmipuudepäha jumalateenistus armulauaga.** Teema: Aukuninga alandustee. Teenivad politseikaplan Tuuli Raamat ja Kalle Jätsa. Organist Lia Salumäe (toomkirik).
- K, 5. aprill kl 18 Kirikukontsert.** Vanalinna Hariduskollegiumi keelpilliorkester. Viulisolist Hans Christian Aavik, dirigent Rasmus Puur. Annetuspilet kohapeal 5/10/15 € (toomkirik).
- N, 6. aprill kl 18 Suure Neljapäeva armulauajumalateenistus.** Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Maria Strauss. Organist Lia Salumäe (toomkirik).
- R, 7. aprill kl 14 Suure Reede sõnajumalateenistus.** Teenivad piiskop Tiit Salumäe, Teno Ilves ja organist Lia Salumäe. Laulab koguduse segakoor (toomkirik). **Kl 15 Ristitee rännak Via crucis.** 14 peatust piiskopilinnuses. Piiskop Tiit Salumäe, Kalle Jätsa ja Teno Ilves. Järgneb leeritund. Jeesus Kristus. Jumal ja inimene. Lunastus. Õpetus kolmainsusest. Tiit Salumäe (toomkirik).
- L, 8. aprill kl 20 paasaküünla süütamine toomkiriku peaukse ees ja paasaöö missa ja ristimine** (toomkirik). Teenivad piiskop Tiit Salumäe, õpetaja Kristel Engman ja Kalle Jätsa. Organist Lia Salumäe. Laulab toomkoor (toomkirik).
- P, 9. aprill kl 11 Kristuse ülestõusmise päha perejumalateenistus armulauaga.** Teema: Jeesus on surnuist üles tõusnud. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja *stud.theol.* Siim Kallas, organist Lia Salumäe. Lapsed esitavad näidendi „Detektiiv Nupuka raskeim juhtum“. Laulab koguduse segakoor (toomkirik).
- R, 14. aprill kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik). Kl 13.30** teetund (Jaanisaal).
- L, 15. aprill kl 12 piiblitund „Piibel kõõgis.“.** Piiblitunni viib läbi *stud.theol.* Siim Kallas, toiduvalmistamist juhendab Daire Kaup. (Old Hapsal Hotel, Lahe 11, etteregistreerimine kuni 10.04: Maria 5358 3276).
- P, 16. aprill kl 11 Ülestõusmisaja 2. pühapäeva jumalateenistus armulauaga.** Teema: Ülestõusnu tunnistajad. Teenivad õpetaja Kristel Engman ja *stud. theol.* Tiina Kütt. Oreilil Marge Kivi (toomkirik). **Kl 12.30 leerikool.** Õpetus kolmainsusest. Meie Isa palve Viib läbi õpetaja Kristel Engman (toomkirik).
- T, 18. aprill kl 18.30 toomkoori proov (Jaanisaal).**
- K, 19. aprill kl 18** segakoori proov (Jaanisaal).
- R, 21. aprill kl 9** hommikupalvus (Jaani kirik).
- L, 22. aprill kl 10-14 koguduse talgupäev.** Kogunemine Jaani kiriku hoovis. Registreerimine Lia – 53039835. Ühine lõunasupp.
- P, 23. aprill kl 10** leeritund: Kümme käsku, patt ja piht. Sakramendid. Meie Isa palve. Viib läbi Tiit Salumäe (toomkirik). **kl 11 Ülestõusmisaja 3. pühapäeva jumalateenistus armulauaga.** Teema: Hea karjane. Lastekirik. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Kalle Jätsa. Organist Lia Salumäe (toomkirik).

T, 25. aprill kl 18.30 toomkoori proov (Jaanisaal).

K, 26. aprill kl 18 segakoori proov (Jaanisaal).

R, 28. aprill kl 9 hommikupalvus (Jaani kirikus). Viib läbi Maria Strauss.

L, 29. aprill kl 16 palvus Taizé lauludega. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja muusikud. Organist Lia Salumäe (Jaani kirik).

P, 30. aprill kl 11 Ülestõusmisaja 4. pühapäeva jumalateenistus armulauaga. Teema: Jumala rahva koduigatsus. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Teno Ilves. Organist Lia Salumäe (toomkirik).

Kl 12.45 jumalateenistus armulauaga De la Gardie hooldekodus.

TALGUPÄEV.

22. aprillil on oodatud kõik hea tahtega abilised Haapsalu Jaani kiriku juurde talgupäevale. Jõukohast tööd jätkub nii siseruumides kui ka õues. Saab ka talgusuppi. Oma tulekust anna teada 17. aprilliks Liale – 53039835.

SUURE REEDE RISTITEE.

Suurel Reedel, 7.aprillil kl 15, Jeesuse ristilöömise mälestuspäeval, toimub taas lossihoovis ristitee rännak Via crucis. Teeme 14 peatust, mõtisklust ja palvet.

1. peatus – Jeesus mõistetakse surma.
2. peatus – Jeesus tõstab risti oma õlgadele.
3. peatus – Jeesus kukub.
4. peatus – Jeesus kohtab oma ema.
5. peatus – Siimon Küreenest sunnitakse risti kandma.
6. peatus – Veronika kuivatab rätikuga Jeesuse nägu.
7. peatus – Jeesus kukub teist korda.
8. peatus – Jeesus lohutab nutvaid naisi.
9. peatus – Jeesus kukub kolmandat korda.
10. peatus – Jeesuselt kistakse riided seljast.
11. peatus – Jeesus lüüakse risti.
12. peatus – Jeesus sureb ristil.
13. peatus – Jeesuse ihu võetakse ristilt.
14. peatus – Jeesuse ihu asetatakse hauda.

VIA CRUCIS

Meie Issanda Jeesuse Kristuse ristitee

14 peatust sõnades ja piltides Kristuse ristiteel

Tekst Urmas Viilma

Illustratsioonid Reti Saks

Väljaandja Eesti Evangeelne Luterlik Kirik 2022

67-leheküljelistel raamatul on kõvad kaaned ja järjehoidja pael.

Ristiteed käies seisatatakse neljateistkümnel korral, et lugeda Jeesuse kannatustele viitavaid pühakirjatekste ja mõtiskletakse nende üle.

Raamatu saab kätte kokkulepitud aegadel konsistooriumist või saadetakse see postiga tellijale pärast arve tasumist.

Postiga saates lisandub arvele saadmiskulu.

Hind 15 eurot

Raamatu tellimine:

https://eelk.ee/tellimine/?fbclid=IwAR0lp2f0LsaqmKAo3yBe1TA3gBLaCMZF7_GcOmdbs8xU0pS0cgaM5V8_0pY

KOGUDUSE NÕUKOGU KORRALINE KOOSOLEK.

6. märtsil kogunes EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse nõukogu selle aasta esimesele koosolekule. Koosolek toimus taas hübriidselt ehk paralleelselt nii toomkiriku käärkambris kui ka veebikeskkonnas. Nõukogu 28 liikmest osales kohapeal 17, veebis kaks ja volituse alusel üks liige. Seitsmest auliikmest osales koosolekul kaks.

Tiit Salumäe andis pildimaterjali abil põhjaliku ülevaate koguduse tegevusest möödunud aastal ning nentis, et aruandeaasta oli väga tegus ja koroonapiirangud enam tööd ei takistanud.

Möödunud aasta majandustegevusest andis ülevaate koguduse esimees Madis Kütt, kelle hinnangul õnnestus eelarve enam-vähem täita eelkõige tänu siseturismile. 2022. aasta eelarves oli ette nähtud tulusid 51 900 € ja kulusid 70 782 € ulatuses ning majandusaruande alusel oli tegelikke tulusid 53 601 € ja kulusid 66 686 €.

Kultuurkapitali ja koguduse toel remonditi mõlema kiriku oreleid. Jaani kirik liideti linna kanalisatsioonisüsteemiga, korrastati kinnistuid. Revident Koit Latik oli revisjoni läbi viinud ja kirjutas oma aruandes: „Esitatud aruanded annavad küllaldast ja õiget teavet EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse tulude ja kulude ning majandusliku seisundi üle. Revideerija tõendab ja soovitab, et 2022. a majandustegevuse aruandluse võib esitada kinnitamiseks aastakoosolekule.” Seejärel majandusaruanne kinnitati.

Nõukogule tutvustati selle aasta tegevuskava, mis sisaldab arvukalt sündmusi. Aasta tähtsündmus on sõpruskoguduste päevad 25.–27.08.2023 teemal „Head tervist!”, mis on tänavu ka Eesti Kirikute Nõukogu aastateema.

Tiit Salumäe tuletas meelde, et kirikuvalitsuse praeguse otsuse kohaselt lõpeb tema tegevus piiskopina ja koguduse õpetajana selle kalendriaastaga, nii et enne aasta lõppu tuleb korraldada valimised.

Ühel häälel kinnitati 2023. aasta eelarve tingimusel, et juhatus võib vähendada eelarvelisi kulutusi, kui ei ole piisavalt laekumisi, ning suuremate tulude korral teha suuremaid kulutusi. Eelarves on kalkuleeritud tulud summas 51 164 € ja kulud summas 63 847 €.

Koguduse õpetaja Tiit Salumäe lõpetas koosoleku palvega ja tänas kõiki osalemise eest.

Maria Strauss
Koguduse assistent

ÜLESTÕUSMISPÜHA TERVITUS

**Kristus on üles tõusnud!
Tõesti ta on ülestõusnud!**

Aga esimesel nädalapäeval, veel enne koitu läksid naised hauale, tuues kaasa lõhnarohte, mis nad olid valmis pannud. Ent nad leidsid kivi hauakambri eest ära veeretatud olevat. (Lk 24.1-2).

Võime ette kujutada hämmastust, mis naisi valdas. Õnneks tuli neile pähe vaadata haa sisse. Miks just naised olid esimesed tühja haa avastajad ja said ülestõusnud Jeesuse tunnistajaks? Miks naine ja mitte mees? Sest naise viis madu esimesena kiusatusse. Kuidas on seotud madu ja Jeesus? Jumal ülendas kõrbes vaskmao ja Jeesus ütles, et nõnda peab ülendatama ka Inimese Poeg. Evangelist Johannes nägi siin seost pattu langemise ja ülestõusmise vahel. Lahkumiskõnes Jh 16 ütleb Jeesus jüngritele: „Veel pisut aega, ja te ei näe mind enam, ja taas pisut aega, ja te näete mind jälle.”

Jüngrid ei saanud sellest aru ja küsisid Jeesuselt, mida ta mõtleb. Jeesus jutustas võrdumi, mis esmapilgul ei haaku eelnevaga: „Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, teie nutate ja kaeblete, aga maailm on rõõmus. Teid kurvastatakse, kuid teie kurbus muutub rõõmuks. Kui naine toob last ilmale, siis ta on murelik, sest tema tund on kätte jõudnud. Aga kui ta lapse on sünnitanud, ei tuleta ta enam oma vaeva meelde rõõmu pärast, et inimene on sündinud maailma.” (Jh 16:20jj) Kurbus, mille oli kaasa toonud patt, jääb seljataha. Naine toob valuga lapsi ilmale, aga kui laps on sündinud, ununeb valu. Kristliku kuulutuse tuumaks on sõnum, et Kristus on võitnud ülestõusmise kaudu kurjuse ja surma. Meile annab Kristuse ülestõusmine kindluse, et surmal ei ole viimane sõna. Jumal viib meid läbi surma igavesse ellu.

Vahel tundub, et seda on võimatu uskuda. Üks minu leeripoiss tunnistas, et leeripäeval usutunnistust lugedes hoidis ta suu kinni ajal, mil loeti: mina usun surnute ülestõusmist ja igavest elu. Ta ütles, et ei suutnud seda siis veel uskuda.

Siiski on ülestõusmine mõistetavam kui paljud muud asjad. Prantsuse matemaatik, füüsik ja filosoof Blaise Pascal ütles: „Palju kergem on uskuda, et meie, kes oleme elanud, töötanud, rõõme ja muresid tundnud, hakkame kord jälle elama. Samal ajal kui me sugugi ei imesta, et igal päeval tulevad siia maailma inimesed, keda ei ole kunagi olemas olnud. Kui Jumalal on võimalik teha nii, et uued inimesed võivad sündida siia maailma, siis küllap on võimalik ka see, et surnud tõusevad uuele elule.”

Ülestõusmine annab meie elule igavikulise mõõte ja tähenduse. Ülestõusmispühal kinnitame, et kurjuse jõud on murtud. Kannatused ja ülekoos võivad võidutseda vaid teatud aja. Viimselt võidab elu ja headus.

Ülestõusmispühal ütleme koos miljonite kristlastega: „Kristus on surnuist üles tõusnud!”

Ja vastame: „Ta on tõesti üles tõusnud!”

Tiit Salumäe
Piiskop

INTERVJUU ANNE-EVE SALUMETSAGA.

Siberi-aastad jätavad eluks ajaks pitseri.

Anne-Eve Salumets elab oma väikeses korteris Haapsalus ja nendib pikale elule tagasi vaadates: „Kurb elu on olnud, aga peab olema rahul sellega, mis elu on andnud. Ja mida kahetseminegi aitaks! Ülekohut tehti palju. Milles meie, lapsed, süüdi olime?”

Kurbust tunneb hiljaaegu 80 saanud Anne-Eve, kui mõtleb oma Siberi-aastaile ja seal surnud vennale.

Anne-Eve Salumets, neiuna Mitt, on pärit Koluvere lähedalt Leila külast, sündinud 1943. aastal. Tema, vend ja ema küüditati 1949. aasta märtsis. Kaitseliitlasest isa oli juba varem vangistatud – ta oli metsas, saadi kätte ja saadeti vangilaagrisse.

24. märtsil 1949 läks Anne-Eve ema Laukna meiereisse piima viima. Vastuvõtja ütles: andke ruttu piim siia, küüditamine algas, minge peitu, võite olla nimekirjas.

Emal läkski koos lastega isapoolse tädi tallu. Olid mõne päeva seal ja läksid koju tagasi. Räägiti, et ühe talu perepoeg, kes oli Venemaal suur parteilane olnud, nägi neid ja läks külanõukogusse kaebama. Emal imestas, miks ta küll pidi kaebama minema, aga pärast oli kuulda, et pealekaebaja saanud selle eest raha.

Anne-Evest poolteist aastat vanem vend suri Siberis sarlakitesse, oli vaid 9aastane. Sarlakite lööve lõi alles siis välja, kui ta juba surnud oli, mäletab Anne-Eve. Ka tema jäi sarlakitesse, aga temal lõi lööve kohe välja. „Vend oli suur tugev poiss, mina väike ja kõhnake. Nutt tuleb peale, kui sellele mõtlen. Ja siis tulid veel leetrid,” räägib Anne-Eve.

Kui Stalin suri, nuttis Anne-Eve kooli direktor, pikk peenike naine, suuri pisaraid. „Mina olin 10aastane. Mõtlesin, mis asja ta nutab, Stalin on nii palju kurja teinud. Aga direktor nuttis, sest kartis, et nüüd tulevad sakslased ja võidavad Venemaa ära.”

Anne-Eve mäletab oma Siberi minevikku ja Eestisse tulekut detailideni. Nad elasid emaga Sumenski sovhoosis Novosibirski oblastis. Kui isa sai vangist lahti, võis pere Krasnojarski linna kokku kolida. Seal elasid nad kaks aastat. 1956 tuli luba koju Eestisse sõita. Et ema ootas last, ei tahtnud ta enne sünnitust pikka reisi ette võtta ja nii hakati koju sõitma alles 1957. aasta varakevadel.

Eestisse tulekust räägib Anne-Eve nii: „Kui Eestisse tulime, olin mina 14. Hakkasime sõitma märtsi lõpus või aprilli alguses. Väike öde oli paarikuine. Sõitsime rongiga, sõit kestis väga kaua. Kui olime Uraali mägedest üle, ajas vagunisaatja inimesed üles, et kõik näeksid Euroopat ja mägesid. Mäed olid kaunis madalad. Rong peatus, uus vedur anti ette ja vana läks Aasiasse tagasi. Sõitsime edasi, Moskvasse. Mäletan, kui suur linn see oli, kui suured olid majad! Öde oli alles paarikuine, paksu teki sisse mässitud. Pidin teda tassima, sest emal ja isal olid oma kompsud-kohvrid. Kaug-Ida vaksalist läksime jalgsi Balti vaksalisse. Lapse kandmine käis mul üle jõu, mu käed olid väga-väga väsinud.

Kui Eestisse jõudsime, ütles isa, et igal pool on nii palju venelasi, Eesti polegi enam Eestimaa. Mäletan uduselt, et ta tahtis Balti jaamas meile midagi süüa osta ja kõik müüjad olid venelased. Sõitsime Virtsu bussiga koju. Isapoolne vanaema oli surnud ja isa oli selle pärast väga kurb. Emapoolne vanatädi Mari lõi minu ema nähes käsi kokku: oi, sina nii vana ja sul on väike laps! Emal oli siis 39. Tänapäeval pole see mingi vanus, aga tol ajal peeti seda lapse saamiseks liiga vanaks.

Kuulsime, et kui meid kodust ära viidi, oli meie tumedat värvi koer kolm ööd-päeva söömata ja surigi ära – nõnda leinas meid. Pisarad tulevad nüüdki silma.”

Isa ei tahtnud Leila külas enam elada, ütles, et liiga palju on parteilasi. Ka isa peale oli keegi külast kaevanud. Isa hakkas Ristile maja ehitama, oli alles 55aastane, elujõuline ja laagris ehitamist õppinud mees.

Ristil 8. klassi lõpetanud Anne-Eve jäi elama Haapsallu. Sai töökoha vene keskkoolis, oli sekretär-masinakirjutaja, sest oskas eesti ja vene keelt. 1962 käis Kullamaal leeris, oli siis 19. Isa oli kuulnud, et Kullamaa kirikus tuleb leer, ja pani tütre kirja. Leeris oli üle 20 noore, muist Anne-Eve klassi- ja koolikaaslased. Anne-Eve pidi oma töökohal leeris käimist saladuses hoidma, külas aga hurjutatud isa: miks sa lapse leeri panid, minu poeg käis küll võsaleeris. Nüüd on too võsaleeris käinud poeg ise kirikuõpetaja, teab Anne-Eve.

Kaua aega oli Anne-Eve Haapsalu tarbijate kooperatiivis müüja. Elas üürnikuna ühe ja teise mammi juures. Kui läks kooperatiivi esimehelt korterit küsima, vastas too: venelasi tuleb palju juurde, nemad saavad eeliskorras korteri, sul ei tasu lootagi.

Anne oli müüja vanas universaalkaupluses, kus nüüd on pitsikeskus, uues kaubamajas kangaosakonnas, vanalinnas lastepoes jm. Pensionile jäämiseni töötas lastekodus, oli seal üle kümne aasta söögitädi.

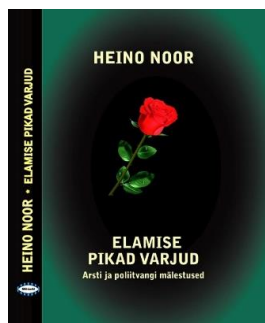
Anne-Eve jäi 55selt leseks. Poeg (55 a) on tal baptistikoguduse liige, mängib palvelas klaverit ja ütleb, et mammid laulavad siis ilusasti. Tütar (52) elab Tallinna lähedal Vaidas, tema tütar on Haapsalu toomkirikus ristitud.

Oma minevikuga kohtus Anne-Eve taas, kui tütre pere viis ta Maarjamäele kommunistiohvrite memoriaali juurde. Seal nägi ta tuhandete ohvrite hulgas ka oma venna nime – Mati Mitt 18. okt 1941 – 29. dets 1950. „Nii palju nimesid! Nii palju tapetud inimesi! Nii palju tapetud ohvitsere, ilusad noored mehed vaatavad piltidelt vastu,” meenutab Anne-Eve Maarjamäel nähtut.

Haapsalu koguduses hakkas Anne-Eve käima pärast mehe surma. „Nüüd olen vana ja igasugused haigused on kallal,” nendib ta. Kirikusse minna enam ei jaksa, aga igal hommikul kuulab ta raadiost hommikupalvust.

Lehte Ilves

ANNE LUGEMISELAMUS HEINO NOORE 101. SÜNNIAASTAPÄEVAL

Heino Noor „Elamise pikad varjud. Arsti ja poliitvangi mälestused”.

Koostanud Ago Pärtelpoeg. MTÜ Mõttesild 2018, 320 lk.

Haapsalu koguduse pikaegne liige ja koguduse nõukogu auliige, toomkiriku Emaaltari idee autor ja Haapsalu linna aukodanik Heino Noor (24.04.1922 Haapsalu – 05.02.2018 Tartu) on laiemale avalikkusele tuntud kui eesti arstiteadlane ja eesti toksikoloogia rajaja. Ta sündis ohvitser Karl Noore ja naiskodukaitsja Salme Noore pojana. Koolieas osales noorkotkana Haapsalu mererühmas „Urmas”. Lõpetas Haapsalus gümnaasiumi 1940. Kõuditati 1941. Viibis poliitvangina kaheksa aastat vangilaagris. 1952. aastal pääses Venemaalt Eestisse. Omandas arstikutse Tartu Ülikoolis 1955–1961. Töötas arstina TÜ kliinikumis.

Piiskop Tiit Salumäe ütleb raamatu eessõnas: „Me jõuame/pääseme Jumala kuningriiki läbi paljude vaevade/kannatuste.” Selles lauses on nii töotus kui ka kibe tõde. Seda hingeliselt rasket raamatut lugedes tekib ikka ja jälle küsimus: miks? Miks ühe inimese elu on nii kannatusrohke? Miks Jumal lubab selliseid kannatusi? Tean vaid ühte, et inimese julmuse eest ei vastuta Jumal, vaid inimene ise. Igal inimesel on valida, kas teha head või teha halba.

Heino Noore kogu elu jääbki varjutama lein Gulagis hukatud ema ja Sverdlovski sisevanglas kuklalasuga mõrvatud isa kaotamisest. Kirjanik Imbi Paju sõnul ei häbenenud Heino Noor ka vana mehana rääkida igavesest leinast ning armastusest ja igatsusest vanemate vastu. Haapsalu toomkirikus on tema algatusel loodud Emaaltar, mälestus tema emale ja kõikidele emadele, kes kannatasid ja kaotasid okupatsioonide käigus oma elu. Noore lemmikaine oli ladina keel, seetõttu on ka tekst Emaaltari ladina- ja eestikeelne: „*In memoriam martyrii matrum estonicarum* – Eesti emade märtrisurma mälestuseks.” 24. aprill, Heino Noore sünnipäev oli talle eriline ja traagiline ühtaegu. Salme Noor hukkus tšekistide timuka surmakuuli läbi just oma ainsa poja 20. sünnipäeval.

Noor ütleb, et 1940 päästis ladina keele oskus tema elu. Ta oli esimestel vangilaagri kuudel sunnitud Kirovgradi lähisel vasekaevanduses ja sattus põialuumurruga laagrihaiglasse. Seal selgus, et oskab kirjutada ja lugeda ladina keeles inimeste kehaosade tsensuurseid ja ebatsensuurseid nimetusi. Tegelikult anatoomiat ja diagnoose.

Raamat jaotub kaheks: aeg enne 1940. on kuldne ja pärast 1940. õudseks ajaks. Põnev on peategelase eluloo kõrval lugeda ka Haapsalu elust läbi aegade, sarnase tunde tekitab „Vehkleja” filmi vaatamine. Noore sõnul oli eesti ajal usuelu elu loomulik osa, mitte võlts vagatsemine. Kooliski käisid kõik lapsed usuõpetuse tundides, kus muu hulgas õpetati häid kombeid. See andis eluks kindla suuna, tunnetatud vajaduse olla hea ja korralik inimene. Selline kasvatusviis sai osaks tervele noorte põlvkonnale. Eetika, aated ja isamaalisus olid endastmõistetavad ja loomulikud. Gümnaasiumis oli tunniplaanis nädalas kaks tundi usuõpetust, mis oli vabatahtlik aine.

Kooliajast mäletab Heino Noor, et aeg-ajalt, enamasti vabariigi aastapäeva aktusel käis koolis külas kunstnik Ants Laikmaa, kes elas Haapsalu ligidal Taeblass. Talviti tuli ta kooli alati voorimehe saaniga, hobusel kuljused küljes. Aktusel istus teises reas.

Praeguste Ukraina sündmuste valguses ei saa mööda minna sõjast, nagu ka raamatu autori elu on läbi põimunud sõjaga. Riigikaitse õpetamine oli ette nähtud ja kohustuslik eranditult kõigi Eesti keskastme koolide poistele ja muidugi ka meesüliõpilastele. Ette nähtud küll, aga neil ei oleks hetkekski pähe tulnud ühestki tunnist puududa. Sõjalise kasvatuses tipphetkedeks olid iga aasta kevadel peetud kahe-kolmenädalased koolipoiste õppused lähima sõjaväeosa juures. Nende jaoks oli selleks Scoutspataljon, mis paiknes Uuemõisas, paari kilomeetri kaugusel Haapsalu lahesopi rannast. Haapsalust sai pärast baaside lepingut linn, kuhu juba 1939–1940 sõideti nii Tallinnast kui ka Tartust „venelasi vaatama”: mis imeloomad need elusad sovetlased on. Oli ju Haapsalu üks esimesi linnu Eestis, kus Nõukogude väed kanda kinnitasid. Haapsalus asus Noore tollastel luureandmetel esialgu isegi siinse Nõukogude väekorpuse staap. Kõik arvasid, et see on ajutine ja peagi on venelased läinud. Nende vastu tunti pigem põlgust kui viha. Küllap tundsid seda ka Noore vanemad, kes mõlemad olid osalenud Vabadussõjas. 1939.–1940. aasta traagilises vastupanuliikumises ja omamoodi vabadusvõitluses ei antud neile kahjuks võimalust kahurist või püssist tulistada. Traagiline oli ka nende peresisene vastuolu. Poeg tahtis, aga isa oli kohustatud keelama võõrvõimudele avalikku vastupanu avaldada.

Raamatus on rohkesti fotomaterjali autori eluteest ja dokumente. Kõige olulisemaks pidas Noor KGB arhiivist leitud ülestunnistust, mille alusel mõrvati ta vanemad ja ta saadeti Siberisse.

Kogetud hingevigastusega, eluga ja iseendaga toime tulla aitas teda usk Jumalasse. Usk on sageli elu ja iseendaga toimetuleku asendamatu võimalus.

Sõda, sunnitöö ja kannatused jätvavad Heino Noore ellu sügava jälje. Alati mitte negatiivses tähenduses, temast sai arst, kes kannatusi mõistmata poleks suutnud aidata ega päästa nii paljusid.

Anne Vooremaa

Heino Noore algatusel korraldatakse igal aastal Läänemaa ühisingümnaasiumis Eestile pühendatud kõnevõistlust. Tänavust võidutööd, mille autor on Miia Krips, võisime kuulda 24. veebruaril toomkirikus ning lugeda märtsi Johannese Sõnumitest.

MÄRTSI „PIIBEL KÖÖGIS“

PIIBLITUNNIS RÄÄGITI RÕÕMUST JA ARMASTUSEST

11. märtsi õhtupoolikul kogunes „Piibel köögis” järjekordsele koosviibimisele Tiidu ja Lia õdusas kodus. Jätkasime emotsioonidega Piiblis, seekordsed teemad olid rõõm ja armastus. Külla oli tulnud Turu Miikaeli koguduse õpetaja Jouni Lehikoinen Soomemaalt. Pärastlõuna möödus rahulikus ja meeldivas õhkkonnas. Minu jaoks jäi kõlama teadmine, et esmalt peab meie südames olema armastus Jumala vastu. Samuti armastus nii ligimese kui ka iseenda vastu. See loob meie ümber mõistliku armastuse ja lugupidamise tunde. Teine ja väga oluline tunne, mida soovime endis esile tuua, on rõõm. Oleme õnnelikumad, kui armastame Jumalat üle kõige, kuid ei tohi unustada ka ligimesele head teha. Piiblis on öeldud, et andmine teeb õnnelikumaks kui saamine. Oleme rõõmsad ja armastame, siis on rahu ja heaolu meie hinges.

KAIE JAANISTE

LOMBARDIA SUPP

Retsept on pärit paavst Pius V ihukoka Bartolomeo Scappi retseptikogust ja seda toitu valmistati Lutherite peres meelsasti just eriliste sündmuste puhul.

Vaja läheb: 500 g porgandeid, 50 g võid, 500 ml lihapuljongit, 1 oks tüümiani, soola, pipart, 50 g peenelt riivitud Emmentali juustu, 1 nelk, kaneeli, safranit, muskaati, 500 ml valge viinamarja mahla, 3–4 munakollast.

Valmistamine. Kooritud ja peeneks hakitud porgandeid hautada natuke võis. Lisada puljong, tüümian, sool ja pipar. Keeta, kuni porgand on pehme. Vahepeal segada munakollased viinamarjamahlaga. Lisada supile riivitud juust, maitseained ja muna-mahlasegu. Enam mitte keema lasta, vaid veidikeseks kaane alla seisma jätta. Serveerida leiva või saiaga.

PLOOMIVAHT (6–8 inimesele)

Vaja läheb: 1 purk (450 g) suuri tumedaid ploome, 250 ml koort, 1/3 tassi mett, paar tilka mõrumandliessentsi, näpuotsatäis soola.

Valmistamine. Nõruta ploomid, eemalda kivid ja lõika ploomid väikesteks tükkideks. Vahusta koor ja lisa mesi, samal ajal edasi vahustades. Lõpuks lisa mandliõli ja sool. Sega ettevaatlikult ploomid vahu hulka ja lase külmas kohas jahtuda. Serveeri hästi jahutatult.

SÜNNIPÄEVAD APRILLIS

1. aprill	Lii Habak	50
2. aprill	Margus Jõgilaine	
	Ekke Oskar Engman	10
	Tuuli Lauringson	
3. aprill	Markus Rafael Kalda	
5. aprill	Silvi Tarang	75
	Mia Peetris	
	Andra Paadik	15
6. aprill	Indrek Jets	
	Rebecca Martin	35
7. aprill	Hembo Soon	75
8. aprill	Liisa Maria Kaareste	10
9. aprill	Andero Kanarik	15
11. aprill	Sander Gontmacher	
	Lisanna Gontmacher	
12. aprill	Rahel Aurelia Strauss	20
14. aprill	Ilmar Aasna	
	Anni Oja	
	Jarmo Jammer	
	Janno Jammer	
15. aprill	Kaire Klaos	
16. aprill	Niina Prümmel	94
	Virve Salum	
18. aprill	Merle Ojasild	
19. aprill	Mark Marcel Schwindt	
20. aprill	Endel Kõrm	93
	Emely Koplmaa	
23. aprill	Eve Aedmäe	86
	Lauri Luik	
	Hans Sägi	
24. aprill	Lauri Fredrik Kariis	
	Emma Calero	10
25. aprill	Lehte Palts	
	Aron Tomingas	
26. aprill	Aleksander Jökk	
	Oliver Puusepp	
27. aprill	Marlene Schwindt	
28. aprill	Marika Järve	
29. aprill	Rebecca Riin Laasi	
30. aprill	Velta Mägi	78
	Ahto Borman	
	Heiki Tomingas	

PALJU ÕNNE JA ÕNNISTUST SÜNNIPÄEVALASTELE!

MEENUTUSI MÄRTSI KUUST

11.-12.03 oli külas õpetaja Jouni Lehikoinen Turu Miikaeli sõpruskogudusest. Pildil Kalle Jätsa, Tiit Salumäe, Jouni Lehikoinen ja Kristel Engman. Laulis toomkoor. Juhatab Lia Salumäe.

23.03 toimus EELK Lääne praostkonna konverents Tallinna Vanglas. Kinkisin vangla direktorile Mark Pavlovski raamatu „Midagi minust.“

25. 03 toimus suurvõidutamise 74. aastapäeva mälestuspalvus toomkiriku ristimiskabelis.

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS

KOGUDUSE KANTSELEI: Kooli tn 6, on avatud kolmapäeval ja reedel kell 10-14.
Kohtumine koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäega palume eelnevalt kokku leppida.

Kantselei 4737166
Õpetaja 5280635
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht <http://www.eelk.ee/haapsalu/>
Facebook [EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus | Haapsalu | Facebook](#)
Aadress Kooli 6, 90501 Haapsalu
Pangakonto IBAN EE811010602003965006 EELK HAAPSALU PÜHA JOH.KOGUDUS
Arvelduskonto (SEB);
IBAN EE442200001120274032 EESTI EVANGEELSE LUTERLIKU
KIRIKU HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS (SWEDBANK).
Registrikood 80210533
Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Kui soovid, et infokiri tuleks ka Sinu e-posti aadressile, siis palun anna oma soovist teada haapsalu@eelk.ee
EELK tegemistest saab lugeda <https://e-kirik.eelk.ee/>, <http://eelk.ee/> ja <http://www.eestikirik.ee/>
Jaani kirik on avatud teelistele vastavalt kokkuleppele.
Toomkirik on avatud pühapäeviti kell 10 – 12.30. Piiskopilinnuse muuseumi kaudu saab kirikut külastada K – L 11 – 16, P 13 – 16.
Koguduse külalistele on kirik avatud ettetellimisel haapsalu@eelk.ee
Piiskopilinnuses toimuvate ürituste kohta vt lähemalt: <http://www.haapsalulinnus.ee>

TOIMETUS

Tiit Salumäe E-post: tsalumae@yahoo.com, 5280 635
Kristel Engman E-post: engmankristel@gmail.com
Lia Salumäe E-post: salumae.lia@gmail.com, 53039 835
Lehte Ilves E-post: lehte.ilves@gmail.com
Maria Strauss E-post: mariastrauss@gmx.de
Sirje Jätsa E-post: sirjejatsa@hotmail.ee
Teno Ilves E-post: teno.ilves@gmail.com
Anne Vooremaa E-post: annevooremaa933@gmail.com
Heli Tammik E-post: vanakaru11@gmail.com

Koguduse häälkandja ilmub alates septembrist 2008. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja ettepanekuid, millest Johannese Sõnumites lugeda soovitakse. Palume teie abi, et Johannese Sõnumid jõuaksid võimalikult paljude huvilisteni. Teatage soovijate e-posti aadress koguduse kantseleisse.

